

Una visió ecosistèmica per al català: subsidiarietat compensatòria

De la mateixa manera que hi ha polítiques en pro de la biodiversitat, també n'hi hauria d'haver envers les llengües mitjanes | Per garantir la prevalença pública del català a Catalunya calen acords majoritaris de respecte mutu entre els distints sectors socials

La primera Llei de Normalització Lingüística a Catalunya es va aprovar el 6 d'abril de 1983. | Xesca Oliver Crespi.

A part d'aconseguir el reconeixement pendent del català en els plans espanyol i europeu, **quins podrien ser els principis que haurien de guiar l'organització lingüística d'una societat complexa com la catalana actual?**

Com que una de les característiques presents és la barreja de les poblacions, alguns dels principis clàssics de l'organització de les societats multilingües -com ara el de territorialitat a l'estil suís- són potser menys aplicables al cas català. Si, per contra, postulem el de la personalitat estricta -en què és sempre el ciutadà el que pot triar l'una o l'altra llengua en el marc d'un bilingüisme institucional i públic complet-, ens trobem aleshores que la característica de la comunitat catalana de viure políticament integrada en un Estat en què és majoritari l'altre grup lingüístic amb qui conviu al seu territori, i de qui ha de saber també el seu idioma, pot generar una bilingüització generalitzada del grup minoritari i, en canvi, en molt menys intensitat en el majoritari. L'**organització lingüística de la societat catalana** pot ser, doncs, una de les qüestions més controvertides i que més debats pot generar (Bastardas 2019).

Com podem conciliar el plurilingüisme personal, el reconeixement de la pluralitat lingüística social i l'assegurament de la continuïtat i el desenvolupament de la llengua en situació de minorització? En

el fons d'aquest problema, mentre es formi part de l'Estat actual, hi ha la qüestió de **quina fora la millor manera d'organitzar la coexistència del català i el castellà** en els dos plans distints -català i espanyol general- que són interdependents. En altres casos semblants d'estats multilingües, un model possible quan hi ha dos grups lingüístics importants, és el **reconeixement igualitari de l'oficialitat estatal dels dos idiomes** i l'absència d'una interllengua declarada. Aleshores, el pont s'acostuma a fer a través dels bilingües de cada grup, com al Canadà, en el cas del Quebec o de Nova Brunsvic, amb l'anglès i el francès. En aquest model, les comunicacions oficials, tant de l'administració estatal federal com de la subestatal, acostumen a ser en totes dues llengües, ja que no està assegurat que cada grup entengui la llengua de l'altre. A Catalunya/Espanya, però, i a diferència de Canadà, sí que hi ha clarament explicitada una llengua en el marc general espanyol, el castellà, que ha de ser coneguda i dominada per tothom. És un cas, doncs, en què el model oficial bilingüe ho és *només* en la comunitat autònoma, cosa que pot fer que l'evolució de la situació no mantingui ecosistèmicament l'equilibri entre les llengües, ja que un dels codis té *de iure* i *de facto* funcions exclusives d'àmbits superiors que no té l'altra i és demogràficament molt superior. És clar que, en el cas espanyol, el català i les altres llengües 'cooficials' no són pràcticament reconegudes en l'àmbit estatal comú i són molt poc usades en les comunicacions habituals dels grans actors comunicatius.

«Les persones que tenen el català com a primera llengua aprenen castellà i l'usen en determinades funcions extralocals; qui té el castellà com a primera llengua aprèn català i l'usa en funcions intralocals»

Una de les possibles solucions a aquesta situació clarament dissimètrica entre la força del castellà i la del català és l'**afavoriment del català en el màxim de funcions públiques** a fi que, en conjunt, en pugui resultar un equilibri parcialment compensatori de les desigualtats de partida. **Aquesta solució afavoreix el bilingüisme personal**, ja que cada llengua té funcions (quasi)exclusives o prevalents que la fan necessària i apropiada, i així promou la integració de les poblacions i dona utilitat pràctica al català per a tothom. Es tractaria, en aquest cas, d'aconseguir un equilibri basat en una igualtat de càrregues: les persones que tenen el català com a primera llengua aprenen castellà i l'usen en determinades funcions, preferentment extralocals, i, a l'inrevés, també el grup que té el castellà com a primera llengua aprèn català i l'usa en funcions específiques, habitualment intralocals. Es tractaria d'establir una distribució de funcions que permetés la continuïtat funcional de la llengua pròpia i originària del territori en un marc de poliglòtisme individual.

Cal anar amb compte en aquests debats perquè sempre hi ha una **confusió de partida sobre el significat bé oficial i institucional o bé individual i personal del rètol «bilingüisme»** que convé aclarir: encara que sembli paradoxal, i simplificant molt i deixant ara de banda altres factors, a un *bilingüisme oficial i institucional* -plenament igualitari- tendria a correspondre-hi un *monolingüisme individual* -car no cal que els individus dels diferents grups aprenguin i usin l'altre codi si ho poden fer tot només amb un, el seu de partida-. En canvi, a un *monolingüisme oficial* tendeix a correspondre-hi, en el cas del grup el codi del qual no fa aquestes funcions, un *bilingüisme personal*, ja que, a més del seu, els membres d'aquest grup es veuran obligats a dominar i usar l'idioma oficial i institucional per poder funcionar sense problemes. La millor manera, doncs, de justificar el bilingüisme personal en el cas de Catalunya i donar utilitat pràctica al català, és que aquest idioma tingui funcions realment importants a Catalunya mateix que puguin compensar les cabdals que té el castellà en el marc espanyol general i, de fet, la seva utilitat internacional cada vegada més alta.

«Tot allò que puguin fer les llengües locals (i més febles) no ha de ser fet per les llengües més generals o globals»

Un dels principis que podria sostenir una organització d'aquest tipus -en el cas espanyol/català, de fet, una doble asimetria en dos diferents plans, una desigualtat mútuament compensatòria però suficientment equilibrada- és el que vaig anomenar «subsidiarietat lingüística» (Bastardas 2004 i 2007). S'inspira en el concepte recollit en l'article 5 del tractat de la UE que contribueix a fer que les decisions siguin adoptades pels organismes més propers als ciutadans, atenent al nivell d'intervenció més pertinent. Permet, doncs, la cooperació transnacional i alhora la preservació de graus importants d'autogovern. Si ho apliquem al pla de l'ús de llengües en concurrència podem establir que, semblantment, **tot allò que puguin fer les llengües locals (i més febles) no ha de ser fet per les llengües més generals o globals**. La clau fora, com hem dit, una distribució de funcions que afavorís els codis que han resultat minoritzats a causa de la seva integració en espais polítics amb grups majoritaris de llengua diferent. D'aquesta manera **podria ser possible la plurilingüització dels individus, la intercomunicació i, alhora, la preservació de la diversitat lingüística**. Aniríem més enllà de les polítiques basades només en el concepte de drets lingüístics per incloure-hi també una perspectiva ecosistèmica i dinàmica de l'evolució de les situacions (Bastardas, 1996).

És clar que aquest model de prevalença pública del català a Catalunya -preservant la tria personal en les comunicacions de tipus privat- implica l'assoliment d'uns acords majoritaris de respecte mutu, convivència i solidaritat entre els distints sectors que configuren la societat catalana actual. Caldria introduir els canvis discursius i legals necessaris perquè tothom es trobi reconegut i alhora la comunitat catalanòfona d'origen se senti suficientment respectada i protegida. Cal reconèixer la diversitat i alhora la necessitat de sostenibilitat de la llengua més feble, en un marc de tanta pressió d'una llengua estatal i internacional tan forta com és el castellà. **Cal obtenir la comprensió dels grups majoritaris si es vol organitzar la coexistència de les llengües en el món contemporani**. Així com hi ha avenços en l'acceptació de polítiques públiques de defensa dels drets d'altres minories i també de la biodiversitat, hauríem de promoure que n'hi hagués també en favor de les llengües mitjanes o menors sense estat propi.

De fet, és això el que ja vaig proposar el 2005 amb el concepte de «sostenibilitat lingüística» que, inspirat en la visió complexa del pensament en *i*, més que no pas en l'o dicotòmic (Bastardas 2013 i 2014), permetés alhora el poliglotisme individual, la comunicació internacional i el ple manteniment i desenvolupament de la diversitat lingüística humana. Aquesta perspectiva pren com a base el paradigma sostenibilista que, sense renunciar a la millora del benestar de les societats humanes, alerta de la destrucció de les bases de la vida i postula un desenvolupament respectuós amb el medi i tecnològicament adequat a les característiques biològiques fonamentals que sostenen l'existència. Traslladant-la analògicament al pla de les llengües, podem postular la intercomunicació entre els diferents grups lingüístics però alhora preservant i desenvolupant els idiomes existents basant-se en una distribució adequada i no abusiva de les funcions de les llengües majoritàries. És **una aplicació de la consciència ecològica i sostenibilista a la linguodiversitat**.

[noticiadiariambautor]93/81[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/136[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/182[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/181[/noticiadiariambautor]

Referències:

- Bastardas i Boada, A. (1996). *Ecologia de les llengües. Medi, contactes i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Eds. Proa.
- ? (2004). Subsidiarietat lingüística i funcions exclusives per al català. *Avui*, 25-12-2004.
- ? (2005). *Cap a una sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Centre d'Estudis de Temes Contemporanis / Angle.
- ? (2007). *Les polítiques de la llengua i la identitat a l'era 'glocal'*. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms.
- ? (2013). Complexitat i fenomen (socio)lingüístic. *LSC. Llengua, Societat i Comunicació*, 11.
- ? (2014). Cap a la 'complèxica' com a transdisciplina. A: Martí, M. Antònia; Taulé, Mariona (coords.) (2014). *Homenatge a Sebastià Serrano*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 63-77.
- ? (2019). El català: llengua minoritària o llengua mitjana?. A: *Apunts De Sociolingüística i Política Lingüística* (CUSC), 8 (abril, 2019).